

Mandatfördelning

Regler och räkneexempel för val till riksdagen,
Europaparlamentet, kommun- och
landstingsfullmäktige

Det här ingår:

- Beslut antal mandat
- Fördela mandat mellan partier
- Utse ledamöter
- Utse ersättare
- Genomföra efterträdarval

Innehåll

1. Inledning	3
Regelverket som styr fördelning av mandat	3
Ansvarsfördelning	3
2. Innan valet - fastställande av antal mandat	5
Regler för val till riksdagen	5
Regler för val till kommun- och landstingsfullmäktige	5
Regler för val till Europaparlamentet	6
Exempel 1: Räkna ut antal utjämningsmandat	6
Exempel 2: Räkna ut antal mandat för respektive valkrets	6
3. Mandatfördelning mellan partier	7
3.1 Spärrar	7
3.2 Mandatfördelning steg 1-4	8
Exempel 3: Fördelning av fasta mandat enligt jämkade uddatalsmetoden	9
Exempel 4: Spärr i en valkretsindelad kommun	10
Exempel 5: Kompletta mandatfördelning i valkretsindelad kommun	11
3.3 Hur många röster behövs för att ta sista mandatet?	15
Exempel 6: Räkna på sista mandatet	15
4 Fördela mandat inom partierna - utse ledamöter och ersättare	16
4.1 Inval enligt personröstningsreglerna	16
4.2 Inval enligt heltalsmetoden	17
Exempel 7: Utse ledamöter inom ett parti, en lista, kommunfullmäktigval	18
Exempel 8: Namnordning inom ett parti, två listor, kommunfullmäktigval	19
4.3 Dubbelvalsavveckling av ledamöter	21
Exempel 9: Dubbelvalsavveckling	22
4.4 Utse ersättare	23
Exempel 10: Ersättare utses, en lista	25
Exempel 11: Ersättare utses, två listor	27
5. Utse efterträdare under mandatperioden	29
5.1 En ledamot avgår	29
5.2 En ersättare avgår	29
Exempel 12: Utse efterträdare, val till kommunfullmäktige, en valsedel	30
Exempel 13: Utse efterträdare, val till kommunfullmäktige, valkretsindelad kommun, invald på personröster	31
Vill du veta mer?	32

1. Inledning

I denna informationsbroschyr beskrivs hur mandat fördelas och ledamöter och ersättare utses. Det finns både information om regelverk och räkneexempel. För att tillgodogöra sig innehållet kan viss förkunskap vara bra. Läs gärna om val och mandatfördelning på Valmyndighetens webbplats www.val.se. Där finns även en valsimulator som är laddad med valresultat från tidigare val. I den finns möjlighet att tillämpa såväl tidigare som nuvarande regelverk och ändra i t.ex. antal mandat och röstetal.

Broschyren är indelad i fyra delar. Den första behandlar vad som sker före valet (att det beslutas hur många mandat som ska fördelas). Del två täcker fördelningen av mandatfördelning mellan partier. Den tredje delen behandlar fördelning av mandat inom partierna (hur man räknar ut vilka kandidater som ska utses till ledamöter och ersättare). Avslutningsvis finns ett avsnitt om hur efterträdare utses när ledamöter och ersättare avgår under mandatperioden.

I många räkneexempel har röstetal hämtats från tidigare val. Eftersom regelverket har ändrats inför valen 2018, blir mandatfördelningen inte samma som vid det genomförda valet. I många fall har dessutom t.ex. röstetal ändrats för att bättre illustrera ett förfarande.

Denna broschyr innehåller inte information om hur platserna fördelas i styrelser och nämnder i landstingen och kommunerna. På Sveriges Kommuner och Landstings webbplats www.skl.se finns information om sådan fördelning.

Regelverket som styr fördelning av mandat

Innehållet i denna broschyr regleras framförallt i 14 kap. vallagen (2005:837), 3 kap. regeringsformen (1974:152) och 5 kap. kommunallagen (1991:900).

Ansvarsfördelning

På valnatten ansvarar valnämnderna för den preliminära rösträkningen som sker i vallokalerna. Med detta resultat som grund gör Valmyndigheten på valnatten en preliminär mandatfördelning mellan partier.

Länsstyrelsen genomför den slutliga rösträkningen för alla val. På grundval av resultatet av länsstyrelsens räkning kan mandat fördelas och ledamöter och ersättare utses. Valmyndigheten fördelar mandat och utser ledamöter och ersättare vid val till riksdagen och val till Europaparlamentet. Länsstyrelsen har motsvarande uppgift för val till kommun- och landstingsfullmäktige.

NYHETER inför valen 2018

Denna utgåva är uppdaterad med lagändringar för mandatfördelning som gäller från och med valen 2018. De ändringar som rör innehållet i denna broschyr är:

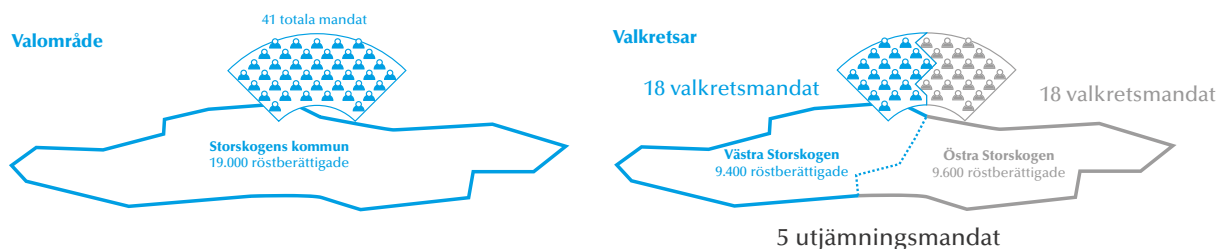
- Första divisorn har sänkts från 1,4 till 1,2.
- Utjämningsmandat i valkretsindelade kommuner har införts.
- Ett förfarande med återföring av överskjutande mandat har införts i samtliga valkretsindelade val.
- Småpartispärrar har införts i val till kommunfullmäktige.

Lagändringar som dessutom påverkar mandatfördelningen är:

- Regler kring valkretsindelning för kommuner och landsting har ändrats.
- En kandidat måste ha samtyckt till kandidaturen för att kunna bli vald.
- Ett parti måste ha anmält eller anses ha anmält deltagande i valet för att få delta i fördelningen av mandat.

2. Innan valet - fastställande av antal mandat

En förutsättning för att efter valet kunna fördela mandat mellan partierna och utse ledamöter och ersättare, är att det är beslutat hur många fasta mandat (valkretsmandat) som finns att fördela och i vilka valkretsar dessa mandat ska finnas.

Valområde är hela riket (val till riksdagen och Europaparlamentet), landstinget eller kommunen som valet gäller. Valområdet består av en eller flera valkretsar: för val till riksdagen är landet indelat i 29 valkretsar; för val till Europaparlamentet är hela landet en enda valkrets; landsting och kommuner beslutar själva, utifrån vissa förutsättningar, om de ska vara indelade i valkretsar eller inte.

Val till riksdagen

Vid val till riksdagen är valområdets totala antal mandat fastställt till 349 stycken (3 kap. 2 § regeringsformen). Det är också fastställt att antal fasta mandat är 310 och 39 är utjämningsmandat. Valmyndigheten beslutar senast den 30 april valåret om antal fasta mandat per valkrets för val till riksdagen. Se exempel 2 för hur beräkningen går till.

Val till kommun- och landstingsfullmäktige

Kommun- och respektive landstingsfullmäktige ska besluta om det totala antalet mandat i valområdet. Det totala antalet mandat i kommun- och landstingsfullmäktige ska vara inom de ramar som fastställs i 5 kap. 1 § kommunallagen. Där framgår det att antalet mandat ska vara ett udda antal och att antalet mandat beror på antalet röstberättigade (baserat på statistik från den 1 mars året före valåret) i valområdet, enligt följande:

Antal mandat	Kommun röstberättigade
Minst 21	Upp till 8 000
Minst 31	8 001 – 16 000
Minst 41	16 001 – 24 000
Minst 51	24 001 – 36 000
Minst 61	Över 36 000
Minst 101	Stockholms kommun

Antal mandat	Landsting röstberättigade
Minst 31	Upp till 140 000
Minst 51	140 001 – 200 000
Minst 71	200 001 – 300 000
Minst 101	Över 300 000

I de landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige som är valkretsindelade är 9/10 av mandaten fasta mandat. Återstående är utjämningsmandat. För de kommuner och landsting som är valkretsindelade ska länsstyrelsen senast den 30 april valåret besluta om antal fasta mandat per valkrets, se exempel 1.

Regler för val till Europaparlamentet

Antal mandat i Europaparlamentet fastställs av Europaparlamentet. Vid val till Europaparlamentet är hela Sverige en valkrets, och alla mandat är därmed fasta.

Exempel 1: Räkna ut antal utjämningsmandat

Räknesättet är samma för både val till kommun- och landstingsfullmäktige. Kommunfullmäktige i Karlskrona har beslutat att det ska finnas 75 ledamöter i kommunfullmäktige, dvs. totalt 75 mandat att fördela.

Nio tiondelar av 75 är 67,5 ($75 \times 0,9 = 67,5$). Talet avrundas nedåt, vilket ger 67 fasta mandat. $75 - 67 = 8$, dvs. **8 utjämningsmandat**.

Exempel 2: Räkna ut antal fasta mandat för respektive valkrets

Räknesättet är samma för val till riksdag, kommun- och landstingsfullmäktige. Karlskrona kommun har tre valkretsar. 67 fasta mandat ska fördelas mellan valkretsarna. I Karlskrona fanns totalt 48 857 röstberättigade den 1 mars.

Första steget är att räkna fram ett delningstal. Det får man fram genom att dela antalet röstberättigade totalt med antalet fasta mandat totalt, dvs. $48\,857/67 = 729,20$ röster per mandat.

Delningstalet är således 729,20. Sedan delas antalet röstberättigade för var och en av valkretsarna med delningstalet.

Talet vi får fram för varje valkrets består av två delar: ett heltal och en decimaldel. Om summan av heltalen för alla valkretsar är mindre än totala antalet fasta mandat fördelas återstående mandat i den eller de valkretsar som har störst decimaldel.

I exemplet är summan av heltalen 65, vilket innebär att ytterligare två mandat ska fördelas på valkretsarna.

I kolumnen ”Decimaldel” framgår det att Karlskrona V har den högsta decimaldelen (0,84), och tilldelas det 66:e mandatet.

Karlskrona C tilldelas det 67:e mandatet på decimaldelen 0,78.

Valkrets	Röstberättigade	Beräkning	Heltalsdel	Decimaldel		Totalt
Karlskrona V	15 927	$15\,927 / 729,20 = 21,84$	21	0,84	1	22
Karlskrona C	15 886	$15\,886 / 729,20 = 21,78$	21	0,78	1	22
Karlskrona Ö	17 044	$17\,044 / 729,20 = 23,37$	23	0,37		23
Total	48 857		65		2	67

3. Mandatfördelning mellan partier

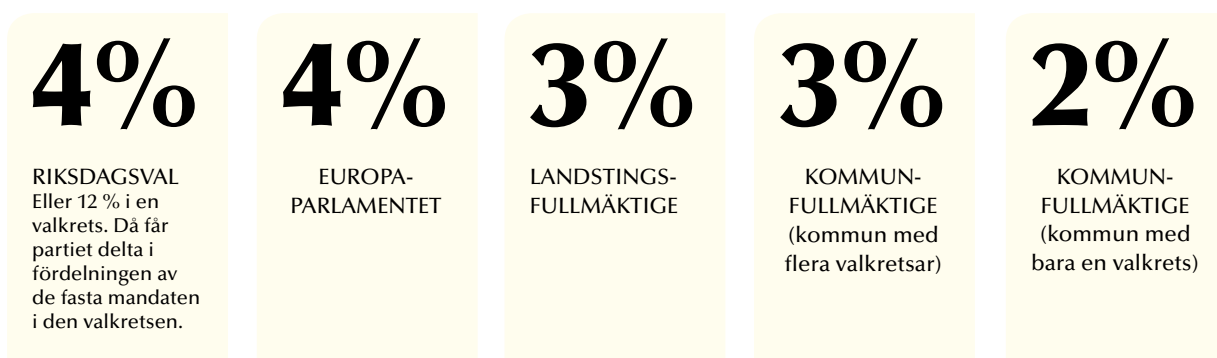
Det svenska valsystemet är proportionellt. Det innebär att fördelningen av mandat mellan partier ska så nära som möjligt stämma överens med vilka partier väljarna röstat på. För att valresultatet så nära som möjligt ska bli proportionellt finns utjämningsmandat vid valkretsindelade val. Vid mandatfördelning finns även ett förfarande med återföring av fasta mandat för ökad proportionalitet.

3.1 Spärrar

För att ett parti ska få delta i mandatfördelningen måste partiet ha fått minst en viss andel av de giltiga rösterna i valområdet, en s.k. småpartispärr.

För val till riksdagen och Europaparlamentet är valområdet hela landet. För val till landstingsfullmäktige är valområdet hela landstinget och för val till kommunfullmäktige är valområdet hela kommunen.

Följande andelar gäller i valen:

3.2 Mandatfördelning steg 1-4

Vid de flesta val är mandatfördelningen **klar efter punkt 1**. Det gäller när det endast är en valkrets, dvs. val till Europaparlamentet samt många val till kommun- och landstingsfullmäktige.

Är valområdet valkretsindelad fortsätter mandatfördelningen enligt punkt 2-4.

Gäller val till riksdagen samt vissa kommuner och landsting.

1. De fasta mandatet fördelas

De fasta mandatet fördelas på grundval av de röster som partierna fått i respektive valkrets. Om valområdet inte är valkretsindelad utgår man från rösterna i hela valområdet vid mandatfördelningen.

Mandatet fördelas ett i taget. I varje steg går mandatet till det parti som har högst jämförelsetal. Jämförelsetalen beräknas med jämkade uddatalsmetoden, se faktaruta.

2. En totalfördelning beräknas

Genomförs endast vid valkretsindelad val.

När de fasta mandatet har fördelats mellan partierna inom varje valkrets enligt beskrivningen ovan summeras antalet fasta mandat från alla valkretsar för varje parti. Sedan fördelas samtliga mandat (både fasta och utjämningsmandat), som om hela valområdet hade varit en valkrets. Detta förfarande kallas beräkning av totalfördelning. Resultaten av de båda mandatfördelningarna jämförs.

3. Eventuella överskjutande fasta mandat återförs och tilldelas annat parti

Genomförs endast undantagsvis och endast vid valkretsindelad val.

Om något parti fått fler mandat när partiets antal fasta mandat räknas ihop än vid totalfördelningen ska de överskjutande mandatet återföras. Återföringen ska ske, ett mandat i taget, i den valkrets där partiet tog sitt sista mandat med lägst jämförelsetal och mandatet ska tilldelas det parti som står i tur att ta mandat i samma valkrets. Återföring av mandat sker inte i valkretsar med färre än tre fasta mandat (dvs. Gotland i riksdagsvalet).

Endast de partier som inte uppnått proportionell representation i valområdet enligt totalfördelningen deltar i tilldelning av återförda mandat. Ska återföring ske i flera valkretsar delas mandatet ut i ordning efter jämförelsetalet för det parti som får mandatet.

Den jämkade uddatalsmetoden

Det första jämförelsetalet fås genom att varje partis röstetal (totala antalet röster) delas med 1,2*. Det parti som har högsta jämförelsetalet får det första mandatet i valkretsen. Jämförelsetalen beräknas exakt men redovisas normalt med två decimaler utan avrundning av den andra decimalen. Om två eller fler partier har lika stora jämförelsetal ska lottning ske mellan de partierna.

När ett parti har fått ett mandat får partiet ett nytt jämförelsetal som är röstetal dividerat med dubbla antalet mandat plus 1. Divisorserien blir alltså 1,2; 3; 5; 7 osv. När ett parti t.ex. har fått sitt andra mandat delas röstetalet med 5 för nästa jämförelsetal. Efter tredje mandatet delas röstetalet med 7 osv. Övriga partier behåller sina jämförelsetal tills de fått ett mandat. Se exempel 3 där detta beskrivs steg för steg.

*Den första divisorn var tidigare 1,4 men har ändrats till 1,2 för ökad proportionalitet.

Återföring av fasta mandat är nytt inför valen 2018 och syftar till att vara ett komplement till utjämningsmandat. Målet är att förbättra proportionaliteten vid mandatfördelningen i de val där valområdet är indelat i valkretsar. Återföring av mandat förväntas inträffa sällan.

4. Utjämningsmandat delas ut

Genomförs endast vid valkretsindelade val. Om något parti fått färre mandat när partiets fasta mandat summerats än vid totalfördelningen, (efter det att ev. återföring och tilldelning av återförda mandat har skett), har partiet rätt till utjämningsmandat. Ett partis utjämningsmandat tilldelas, ett i taget, den valkrets där partiets jämförelsetal är störst efter fördelningen av de fasta mandaten. I detta fall används uddatalsmetoden utan jämkning, så att i en valkrets där partiet ännu inte har fått något mandat används partiets röstetal som jämförelsetal.

Ett parti som inte fått något fast mandat kan ändå få utjämningsmandat. Om ett parti inte har fått fasta mandat i alla valkretsar, när utjämningsmandaten ska fördelas, används partiets röstetal som jämförelsetal i de valkretsar, där partiet ännu inte har fått något mandat, dvs. delas inte med 1,2.

Exempel 3: Fördelning av fasta mandat enligt jämkade uddatalsmetoden

Parti	Röstetal*	Mandat 1	Mandat 2	Mandat 3	Mandat 4
M	15 200	12 666,66	12 666,66	12 666,66	5 066,66
C	11 746	9 788,33	9 788,33	9 788,33	9 788,33
L	10 538	8 781,66	8 781,66	8 781,66	8 781,66
KD	11 695	9 745,83	9 745,83	9 745,83	9 745,83
S	43 696	36 413,33	14 565,33	8 739,20	8 739,20
V	7 864	6 553,33	6 553,33	6 553,33	6 553,33
MP	4 354	3 628,33	3 628,33	3 628,33	3 628,33
SD	11 250	9 375,00	9 375,00	9 375,00	9 375,00

1. Alla partiers röstetal delas med 1,2.

2. Det parti som då har högst jämförelsetal är S, och S får därmed det första mandatet.

3. Röstetalet för det parti som fick högst jämförelsetal (dvs. S) delas nu med nästa delningstal, dvs 3.

4. Det parti som då har högst jämförelsetal är fortfarande S och S får därmed mandat nr 2. Partiets röstetal delas med 5 för att få fram nästa jämförelsetal.

5. Det parti som då har högst jämförelsetal är M och M får därmed mandat nr 3.

6. Röstetalet för det parti som fick högst jämförelsetal (dvs. M) delas nu med nästa delningstal, dvs. 3. Övriga partier konkurrerar fortfarande med samma ursprungliga jämförelsetal, förutom S som har delats med 5.

7. Det parti som då har högst jämförelsetal är C och C får därmed mandat nr 4.

*Röstetal = antalet röster partiet fick totalt i valkretsen.

Exempel 4: Spärr i en valkretsindelad kommun

Karlskrona kommun har tre valkretsar, vilket innebär att spärren är 3 %.

Partierna fick följande röstetal (antal röster) i respektive valkrets:

Parti	Karlskrona V	Karlskrona C	Karlskrona Ö
M	2 913	4 014	3 742
C	852	404	1 170
L	934	1 191	884
KD	380	406	556
S	5 366	4 369	5 775
V	516	660	535
MP	542	891	562
SD	1 587	1 147	1 678
Övriga partier	12	19	18

I tabellen nedan visas partiernas sammanlagda röstetal och andel giltiga röster för hela kommunen.

Parti	Röstetal	Procent
M	10 669	25,94
C	2 426	5,90
L	3 009	7,32
KD	1 342	3,26
S	15 510	37,72
V	1 711	4,16
MP	1 995	4,85
SD	4 412	10,73
Övriga partier	49	0,12
Summa	41 123	100,00

Samtliga partier som särredovisas ovan har klarat 3%-spärren och får delta i mandatfördelningen. Inget övrigt parti nådde upp till 3 %.

Exempel 5: Kompletta mandatfördelning i valkretsindelad kommun

Exemplet visar alla steg när det gäller fördelning av mandat mellan partier, (inklusive fördelning av fasta mandat, totalfördelning, återföring av överskjutande mandat, samt fördelning av utjämningsmandat).

1. Fördelning av de fasta mandat

De 67 fasta mandat har enligt tidigare beslut inför valet (i Exempel 2 på sida 6) fördelats på valkretsarna enligt följande:

-	Karlskrona V	22
-	Karlskrona C	22
-	Karlskrona Ö	23

De fasta mandat har fördelats mellan partierna (enligt samma princip som i Exempel 3 på sida 9) inom de tre valkretsarna på följande sätt:

Parti	Karlskrona V	Karlskrona C	Karlskrona Ö	Summa tilldelade fasta valkretsmandat
M	5	7	6	18
C	1	1	2	4
L	1	2	1	4
KD	1	1	1	3
S	9	7	9	25
V	1	1	1	3
MP	1	1	1	3
SD	3	2	2	7
Totalt	22	22	23	67

2. Totalfördelning

För att avgöra om något mandat ska återföras görs en s.k. totalfördelning. Samtliga (både fasta mandat och utjämningsmandat) fördelas med jämkade uddatalsmetoden på hela valområdet, som om det hade varit en enda valkrets. Se exempel 3 för hur jämkade uddatalsmetoden går till.

Nedan visas resultatet av totalfördelningen för varje parti, samt summan av deras tilldelade fasta mandat.

Parti	Summa tilldelade fasta valkretsmandat	Totalfördelning	Överskjutande mandat/mandat att återföra
M	18	20	-2
C	4	4	0
L	4	6	-2
KD	3	2	1
S	25	28	-3
V	3	3	0
MP	3	4	-1
SD	7	8	-1
Totalt	67	75	

Om ett parti har **fått fler mandat** när de tilldelade fasta mandat summeras än vid totalfördelningen, har partiet fått för många mandat än vad som blir en proportionell fördelning.

Tabellen ovan visar att Kristdemokraterna (KD) fick ett mandat mer vid summeringen av partiets tilldelade fasta mandat (3 mandat) än vid totalfördelningen (2 mandat). Det överskjutande mandatet ska återföras.

Tabellen visar också att flera andra partier inte har uppnått en proportionell fördelning, dvs. **de har fått för få mandat**. Dessa partier (Moderaterna, Liberalerna, Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna) får delta i fördelningen av det mandat som Kristdemokraterna ska återföra.

3. Återföring och tilldelning av överskjutande mandat

Kristdemokraterna ska återföra ett mandat i den valkrets där partiet tog mandat med lägst jämförelsetal.

Tabellen visar jämförelsetalen för Kristdemokraternas tre mandat. Uträkningen av jämförelsetal görs vid fördelningen av fasta mandat, se exempel 3 på sida 9..

Parti	Karlskrona V	Karlskrona C	Karlskrona Ö
KD	316,66	338,33	463,33

Kristdemokraterna har lägst jämförelsetal i valkretsen Karlskrona V och ska därför återföra sitt mandat i den valkretsen.

Det mandat som återförts ska sedan tilldelas ett annat parti. Endast de partier som ännu inte uppnått proportionalitet vid fördelningen av fasta mandat ska delta vid tilldelning av återförda mandat. De partierna är i det här fallet Moderaterna, Liberalerna, Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna.

Det parti som står på tur att ta mandat i valkretsen Karlskrona V ska få ett mandat tilldelat. I tabellen nedan visas nästa jämförelsetal i valkretsen Karlskrona V. Partierna har alltså redan tagit mandat på tidigare jämförelsetal.

Valkrets: Karlskrona V

Parti	Röster	Mandat	Nästa jämförelsetal
M	2913	5	264,81
L	934	1	311,33
S	5366	9	282,42
MP	542	1	180,66
SD	1587	3	226,71

Tabellen ovan visar att Liberalerna har högst jämförelsetal i valkretsen och får därför det återförda mandatet.

Resultat av återföring och tilldelning av återförda mandat

Tabellen nedan visar partiernas fasta mandat för respektive valkrets efter återföring och tilldelning av återfört mandat.

Parti	Karlskrona V	Karlskrona C	Karlskrona Ö	Totalt
M	5	7	6	18
C	1	1	2	4
L	2	2	1	5
KD	-	1	1	2
S	9	7	9	25
V	1	1	1	3
MP	1	1	1	3
SD	3	2	2	7
Totalt	22	22	23	67

Kristdemokraterna har minskat med ett mandat i valkretsen Karlskrona V och Liberalerna har tilldelats mandat i valkretsen Karlskrona V.

4. Fördelning av utjämningsmandat

Totalfördelningen jämförs med summan av tilldelade fasta mandat. De partier som har färre tilldelade fasta mandat än totalfördelningen har rätt till utjämningsmandat.

Parti	Totalfördelning	Summan av tilldelade fasta mandat	Utjämningsmandat
M	20	18	2
C	4	4	0 (ska inte delta)
L	6	5	1
KD	2	2	0 (ska inte delta)
S	28	25	3
V	3	3	0 (ska inte delta)
MP	4	3	1
SD	8	7	1
Totalt	75	67	8

Centerpartiet, Kristdemokraterna och Vänsterpartiet har en proportionell fördelning av mandaten i hela kommunen och ska därför inte ha några utjämningsmandat.

Nu ska utjämningsmandaten per parti fördelas mellan valkretsarna. Den valkrets där partiet har högst jämförelsetal tar mandatet. Tabellerna nedan visar nästa jämförelsetal i varje valkrets för de partier som ska få utjämningsmandat.

För de partier som inte fått något fast mandat i valkretsen gäller röstetalet som jämförelsetal.

Moderaterna

Parti	Karlskrona V	Karlskrona C	Karlskrona Ö
M	264,81	267,60	287,84

Två utjämningsmandat ska placeras. I valkretsen Karlskrona Ö har Moderaterna det högsta jämförelsetalet (287,84) och får därmed sitt första utjämningsmandat där.

Ett nytt jämförelsetal för valkrets Karlskrona Ö ska räknas ut. Partiets nya jämförelsetal valkretsen Karlskrona Ö fås genom en fortsatt tillämpning av uddatalsmetoden ($3742/15 = 249,46$).

3742 är Moderaternas röstetal i valkretsen och 15 är aktuellt delningstal. Se exempel 3 på sida 9 för hur uddatalsmetoden används och se exempel 4 på sida 10 (återföring av mandat) för tabell med partiernas röstetal för detta exempel.

Parti	Karlskrona V	Karlskrona C	Karlskrona Ö
M	264,81	267,60	249,46

Moderaternas andra utjämningsmandat går till valkretsen Karlskrona C med jämförelsetalet 267,60 och båda utjämningsmandaten är nu fördelade.

Liberalerna

Parti	Karlskrona V	Karlskrona C	Karlskrona Ö
FP	186,80	238,20	294,66

Partiets utjämningsmandat placeras i valkretsen Karlskrona Ö med jämförelsetalet 294,66.

Socialdemokraterna

Socialdemokraterna ska få tre utjämningsmandat.

Parti	Karlskrona V	Karlskrona C	Karlskrona Ö
S	282,42	291,26	303,94

Det första mandatet placeras i valkretsen Karlskrona Ö med jämförelsetalet 303,94. Nästa jämförelsetal för S i Karlskrona Ö blir $5775/21 = 275,00$.

Parti	Karlskrona V	Karlskrona C	Karlskrona Ö
S	282,42	291,26	275,00

Det andra mandatet placeras i valkretsen Karlskrona C med jämförelsetalet 291,26. Nästa jämförelsetal för S i Karlskrona C blir 257,00 ($4369/17$).

Parti	Karlskrona V	Karlskrona C	Karlskrona Ö
S	282,42	257,00	303,94

Det tredje och sista mandatet placeras i valkretsen Karlskrona V med jämförelsetalet 282,42.

Miljöpartiet

Parti	Karlskrona V	Karlskrona C	Karlskrona Ö
MP	180,66	297,00	187,33

Partiet ska få ett utjämningsmandat. Det placeras i valkretsen Karlskrona C eftersom partiet har högst jämförelsetal där, 297,00.

Sverigedemokraterna

Parti	Karlskrona V	Karlskrona C	Karlskrona Ö
SD	226,71	229,40	335,60

Partiet har ett utjämningsmandat som placeras i valkretsen Karlskrona Ö med jämförelsetalet 335,60.

5. Resultatet av fördelning av utjämningsmandaten för respektive parti och

valkrets

Parti	Karlskrona V	Karlskrona C	Karlskrona Ö
M		1	1
C			
L			1
KD			
S	1	1	1
V			
MP		1	
SD			1

5. Resultat av hela mandatfördelningen

Parti	Karlskrona V	Karlskrona C	Karlskrona Ö	Totalt
M	5	8	7	20
C	1	1	2	4
L	2	2	2	6
KD	-	1	1	2
S	10	8	10	28
V	1	1	1	3
MP	1	2	1	4
SD	3	2	3	8
Totalt	22	22	23	75

3.3 Hur många röster behövs för att ta sista mandatet?

En vanlig fråga är hur många röster ett visst parti skulle ha behövt för att ta ytterligare ett mandat. Nedan redogörs för hur man räknar ut det.

Exemplet visar hur många röster som behövs för att ett annat parti ska ta det sista mandatet och förutsätter att alla andra partiers röstetal är oförändrade. Metoden gäller för totalfördelningen av alla mandat i valet. Att beräkna hur många röster som skulle ha behövts för att ta ytterligare ett mandat i en viss valkrets, om det finns mer än en valkrets, är mer komplicerat p.g.a. utjämningsmandat och ev. återföring.

Princip för beräkning

Ett parti (X) tar det sista mandatet. För att ett annat parti (Y) skulle ha tagit sista mandatet behövs minst samma jämförelsetal. Detta jämförelsetal multipliceras med det nya partiets (Y:s) nästa delningstal (dvs. dubbla antalet erhållna mandat ökat med ett). Då får man det antal röster Y hade behövt.

För ett parti med noll mandat är nästa delningstalet 1,2, med ett mandat är det 3, med två mandat 5, med tre mandat 7 osv.

Jämförelsetalet multiplicerat med delningstalet blir ett röstetal, som avrundas uppåt till ett heltal. Skillnaden mellan detta röstetal och partiets egentliga antal röster är det tillskott av röster, som partiet hade behövt för att ta det sista mandatet, om alla andra partiers röstetal är oförändrade.

Exempel 6: Räkna på sista mandatet

Ett kommunfullmäktigval har gett följande valresultat:

Parti	Röstetal
A-partiet	12 625
B-partiet	20 971
C-partiet	9 211
D-partiet	38 230
E-partiet	4 282

Detta ger följande mandatfördelning:

Mandat	Går till parti	Jämförelsetal
1	D-partiet	31 858,33
2	B-partiet	17 475,83
3	D-partiet	12 743,33
4	A-partiet	10 520,83
5	C-partiet	7 675,83

Hur många röster hade D-partiet behövt för att ta det sista mandatet?

C-partiet har tagit sista mandatet på jämförelsetalet 7 675,83. D-partiet har två mandat och delningstalet är 5. Man beräknar $7\,675,83 \times 5 = 38\,379,17$.

Detta röstetal måste höjas till närmaste heltal för att de båda partierna inte ska få exakt samma jämförelsetal, i detta fall till 38 380.

Ett röstetal på 38 380 ger jämförelsetalet 7 676, vilket är lite högre än det jämförelsetal som C tog det sista mandatet på.

D-partiet hade alltså behövt ett tillskott på 150 röster ($38\,380 - 38\,230$) för att ta det sista mandatet i stället för C-partiet.

4. Fördela mandatet inom partierna - utse ledamöter och ersättare

När mandatfördelningen mellan partier är klar fastställs vilka som ska utses som ledamöter, dvs. vilka kandidater som ska tillträda mandatet. För varje ledamot utses också ersättare. Fördelningen sker för varje valkrets för sig, men särskilda regler finns när någon tar plats i mer än en valkrets (dubbelvalsavveckling).

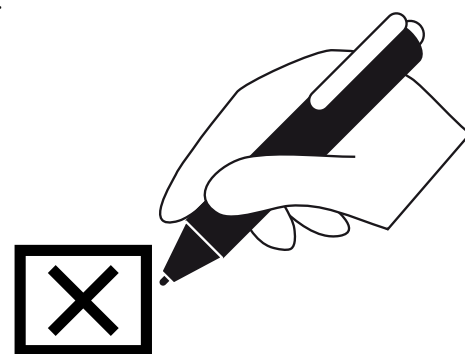
Först kontrolleras om personröstningsreglerna ska tillämpas, dvs. om någon kandidat fått tillräckligt många personröster för att kunna bli invald på personröster för ett parti. Det finns en spärr för personval, se nedan.

Oftast räcker inte antalet kandidater som klarat spärren för personröster för att fylla alla ledamotsplatserna. Om antalet kandidater som nått över spärren är för få kan resterande mandat för partiet besättas med hjälp av den s.k. heltalsmetoden.

4.1 Inval enligt personröstningsreglerna

En kandidats personliga röstetal är det antal personröster som han eller hon fått under en och samma partibeteckning oavsett hur många listor kandidaten funnits med på.

Har mer än en kandidat klarat spärren tar de plats efter antalet personröster. Om flera kandidater har exakt samma antal röster dras det lott om vem av dem som ska tillträda mandatet.

Spärr för personval

Kravet (spärren) för att bli invald på personröster är att kandidaten har fått ett antal personröster som motsvarar minst

- ☒ 5 % av partiets röster i valkretsen vid val till riksdagen.
- ☒ 5 % av partiets röster i valkretsen vid val till landstings- och kommunfullmäktige dock minst 100 respektive 50 röster.
- ☒ 5 % av partiets totala antal röster i hela landet vid val till Europaparlamentet.

Valbarhet

En grundförutsättning för att kunna bli utsedd till ledamot eller ersättare är att personen är valbar på valdagen.

En person är valbar om han eller hon har rösträtt. Det betyder att han eller hon måste uppfylla kriterierna för rösträtt på valdagen för att kunna bli utsedd till ledamot eller ersättare. När ledamöter och ersättare ska utses kontrollerar Valmyndigheten respektive länsstyrelsen valbarheten på kandidaterna. Om en kandidat inte är valbar hoppar man över den personen i beräkningarna.

Nytt vid 2018 års val är att en kandidat måste ha samtyckt till kandidaturen före valet för att kunna bli vald. Detta kontrolleras av Valmyndigheten respektive länsstyrelsen i samband med att övrig valbarhetskontroll genomförs.

4.2 Inval enligt heltalsmetoden

Kan inte alla ledamöter utses med hjälp av personrösterna fortsätter namnordningen med tillämpning av heltalsmetoden. Den innebär att valsedlarna ordnas i grupper med samma kandidatnamn som första namn. Vid den räkningen bortses kandidater som valts in med hjälp av sina personröster.

Om partiet har en lista

Heltalsmetoden kommer enklast till uttryck när partiet kandiderar med endast en valsedel i den valkrets för vilken ledamöter och ersättare ska utses. I praktiken utses då ledamöter efter den ordning de står på valsedeln. I dessa fall bildas endast en grupp eftersom samma kandidat står som första lediga namn på alla de valsedlar som medverkade när den första kandidaten tog sitt mandat. Jämförelsetalet fås då genom att röstetalet för gruppen delas med 1 för den första kandidaten. När denne fått mandat delas röstetalet med 2 för att få jämförelsetalet för den andra kandidaten. Delningstalet i fortsättningen blir alltså 3, 4, 5 osv. Se Exempel 7 för namnordning med tillämpning av heltalsmetoden då partiet kandiderar med en lista.

Om partiet har flera listor i samma valkrets

Om partiet kandiderar med flera valsedlar blir det mer komplicerat att utse ledamöter. Vid den första räkningen ska valsedlarna sorteras i grupper efter sina första giltiga kandidatnamn. Det namn, vars röstetal är störst, tilldelas den första platsen i ordningen inom partiet. Vid de påföljande räkningarna ska den invalda kandidatens namn anses som obefintligt.

Från och med andra räkningen sorteras de valsedlar om som vid den förra beräkningen gällde för den kandidat som namnordnades. Valsedlarna läggs i nya namngrupper efter vad som är första giltiga, ännu oplacerade namn. Jämförelsetalen för den eller de som nu står överst beräknas bl.a. med hänsyn till i vilken omfattning gruppen eller grupperna deltog då den första kandidaten fick mandatet.

Vid varje omgång beräknas röstetal, platstal och jämförelsetal för kandidaterna. Platstalet och jämförelsetalet beräknas med två decimaler. Den andra decimalen får inte höjas. Vid lika jämförelsetal mellan två eller flera kandidater ska platsen lottas mellan dem. Se Exempel 8 för namnordning med flera listor för ett parti.

Överskjutande mandat

Om antalet kandidater på valsedlarna i en krets inte räcker till för att tillsätta alla mandatena får överskjutande mandat flyttas till en annan valkrets. Dessa mandat fördelas på samma sätt som utjämningsmandat. Detta är mycket ovanligt.

Exempel 7: Utse ledamöter inom ett parti, en lista, kommunfullmäktigeval

Vårpartiet har fått sex mandat i kommunfullmäktige i Valby kommun. Hela kommunen är en enda valkrets. Partiets röster uppgår totalt till 1010, varav 10 röster är valsedlar utan kandidatnamn. Listan ser ut på följande sätt:

Vårpartiet

- 1. Anna
- 2. Bengt
- 3. Carl
- 4. Doris
- 5. Evin
- 6. Fanny
- 7. Greta

1. Kandidatnamn ordnas enligt personröstningsreglerna

En kandidat måste ha fått ett antal personröster för att bli invald. Kandidaten måste få minst 5 % av partiets totala röstetal i kommunen, dock lägst 50 röster för att kunna bli invald på personröster.

Procentspärren för personröster för Vårpartiet är alltså 51 röster (dvs. $1010 \times 0,05 = 50,5$. Avrundat uppåt blir det 51).

Personrösterna fördelar sig så här:

Kandidat	Personröster	Procent
Anna	140	$140/1\ 010 = 13,86\ %$
Doris	55	5,44 %
Bengt	20	1,98 %
Carl	10	0,99 %
Fanny	8	0,79 %
Evin	4	0,40 %
Greta	4	0,40 %

Detta innebär att Anna och Doris är de enda kandidaterna som har klarat spärren för personröster. De tar alltså de två första platserna. För att ordna de återstående fyra kandidaterna måste röstträknningen ske enligt heltalsmetoden.

2. Kandidatnamn ordnas enligt heltalsmetoden

Nu ska man bortse från de kandidater som redan har tagit plats med hjälp av personröstningsreglerna. Utgångsläget är då detta (personvalda kandidater står inom parentes):

(Anna), Bengt, Carl, (Doris), Evin, Fanny, Greta

Eftersom partiet bara har en lista som fått röster ger heltalsmetoden till resultat att kandidaterna väljs in i den ordning de finns upptagna på valsedeln. Jämförelsetal beräknas för varje kandidat genom att röstetalet i tur och ordning delas med 1, 2, 3, 4 osv.

Första beräkningen

Bengt står som första namn på valsedeln eftersom Anna tagit plats på personröster. Bengts jämförelsetal blir röstetalet, dvs. $1\ 000/1 = 1\ 000,00$.

Andra beräkningen

När Bengt tagit plats tillfaller alla 1000 valsedlarna kandidaten Carl. Carls jämförelsetal är röstetalet delat med 2, alltså 500,00.

Tredje beräkningen

Nu tillgodoräknas Evin alla rösterna. Jämförelsetalet blir $1\ 000/3$, dvs. 333,33.

Fjärde beräkningen

Fanny får jämförelsetalet $1\ 000/4$, dvs. 250,00.

Kandidaterna blir invalda i denna ordning:

	Kandidat	Personröster/jämförelsetal
1.	Anna	140 personröster
2.	Doris	55 personröster
3.	Bengt	1 000,00
4.	Carl	500,00
5.	Evin	333,33
6.	Fanny	250,00

Exempel 8: Namnordning inom ett parti, två listor, kommunfullmäktigval

Höstpartiet har fått sex mandat i kommunfullmäktige i Valby kommun. Hela kommunen är en enda valkrets. Partiet har gått fram med två listor, som delvis innehåller samma kandidater. Det förekommer inga andra valsedlar för partiet. Partiet har fått 900 röster.

Listorna ser ut på följande sätt och har fått följande antal röster:

Lista 1: 500 röster

Lista 2: 400 röster

Höstpartiet
☐ 1. Anton
☐ 2. Britta
☐ 3. Carin
☐ 4. David
☐ 5. Emma
☐ 6. Frans

Höstpartiet
☐ 1. Britta
☐ 2. Emma
☐ 3. Mohamed
☐ 4. Frans
☐ 5. Henry
☐ 6. Inger

1. Kandidatnamn ordnas enligt personröstningsreglerna

En kandidat måste ha fått personröster till ett antal av minst 5 % av partiets totala röstetal för att kunna bli invald på personröster, dock lägst 50 röster. Eftersom femprocentsregeln för Höstpartiet innebär en spärr på 45 röster, måste alltså regeln om lägst 50 röster tillämpas. Antalet personröster läggs ihop för de enskilda personerna på de två listorna.

Personrösterna fördelar sig då på följande sätt:

Kandidat	Personröster	Procent
Britta	175	$175/900 = 19,44 \%$
Anton	100	11,11 %
David	50	5,55 %
Emma	48	5,33 %
Carin	20	2,22 %
Frans	10	1,11 %
Mohamed	9	1,00 %
Henry	5	0,55 %
Inger	2	0,22 %

Det är bara tre kandidater som har klarat spärren för personröster: Britta, Anton och David. Emma med sina 48 personröster klarar procentspärren men inte kravet på lägst 50 röster. Partiets tre återstående ledamöter måste därför utses enligt heltalsmetoden.

2. Kandidatnamn ordnas enligt heltalsmetoden

Nu ska man bortse från de kandidater, som redan tagit plats med hjälp av sina personröster. Det innebär att Carin står överst på Lista 1 och Emma på Lista 2.

Första beräkningen

Alla röster på Lista 1 tillgodoräknas Carin, som får jämförelsetalet 500,00. På Lista 2 får Emma alla rösterna och därmed jämförelsetalet 400,00.

⇒ Det fjärde mandatet går därför till Carin.

Andra beräkningen

När Carin tagit plats står Emma som första namn på båda listorna. Eftersom Lista 1 redan deltagit en gång för att besätta plats måste ett platstal beräknas för Emma. Ett platstal för varje lista där Emma står först fås genom att kandidatens antal röster delas med det största jämförelsetalet i den senaste sammanräkningsomgången då någon på listan fick en plats.

Platstalet för lista 1 blir = 1 (500/500).

Platstalet för lista 2 blir 0, eftersom listan inte deltagit i besättandet av någon plats. Platstalet för de båda listorna läggs ihop, och Emma får platstalet 1 (1+0). Jämförelsetalet för Emma blir = 450,00 (900/2, dvs. röstetalet totalt delat med platstalet ökat med ett).

⇒ Det femte mandatet går till Emma.

Tredje beräkningen

När Emma valts in står Frans överst på Lista 1 och Mohamed på Lista 2.

Platstalet för Frans blir = 1,11 (500/450).

Platstalet för Mohamed blir = 0,88 (400/450).

Jämförelsetalet för Frans blir = 236,96 (500/2,11).

Jämförelsetalet för Mohamed blir = 212,76 (400/1,88).

⇒ Frans har det största jämförelsetalet av de två och tar därmed det sjätte och sista mandatet för Höstpartiet.

Kandidaterna blir invalda i denna ordning:

	Kandidat	Personröster/jämförelsetal
1.	Britta	175 personröster
2.	Anton	100 personröster
3.	David	50 personröster
4.	Carin	500,00
5.	Emma	450,00
6.	Frans	236,96

4.3 Dubbelvalsavveckling av ledamöter

Det kan inträffa att en kandidat tar plats i mer än en valkrets. Då måste det fastställas i vilken valkrets som kandidaten ska bli invald. Det betyder också att en annan kandidat (andra kandidater) måste utses för att ersätta den eller dem som har dubbelvalts. Det är detta som kallas för dubbelvalsavveckling.

Om en kandidat får plats i mer än en valkrets tar hen mandatet i den valkrets där:

- hen i första hand har den största andelen personröster i förhållande till partiets röster i valkretsen (om platsen har tillsatts enligt personröstningsreglerna) och
- i andra hand har det största jämförelsetalet (om alla platserna har tillsatts enligt heltalsmetoden).

En person som på grund av dubbelvalsavveckling frånträder sin plats ska ersättas:

- i första hand av den kandidat som har den högsta andelen personröster och ännu inte tagit plats och
- i andra hand av den första kandidat på den valsedel som har fått flest antal röster och som gällde för ledamoten när denne tog plats. Som första namn på valsedeln betraktas den första kandidat som inte redan har tagit plats för partiet.

Om flera mandat blir lediga på grund av dubbelvalsavveckling ska de tillsättas ett efter ett, allt efter storleken på i första hand andelen personröster och i andra hand på jämförelsetalen i valkretsarna.

Invald för flera partier?

Det är sällsynt, men det kan inträffa att en kandidat tar plats för mer än ett parti. Eftersom en person inte kan vara invald på två mandat samtidigt görs även då dubbelvalsavveckling. Det sker på motsvarande sätt som ovan.

Exempel 9: Dubbelvalsavveckling

Storby kommun har två valkretsar. Vinterpartiet har gått fram med samma lista i båda valkretsarna. Partiet har fått sju mandat, fyra i den första valkretsen och tre i den andra. Valsedeln ser ut på följande sätt:

Vinterpartiet

- 1. Alice
- 2. Björn
- 3. Claes
- 4. Dan
- 5. Elin
- 6. Fred
- 7. Gerda
- 8. Hugo

Partiet har fått 1 700 röster i första valkretsen och 1 200 i den andra kretsen.

Alice klarar spärren för personröster i båda valkretsarna. Claes klarar spärren för personröster i 1:a valkretsen och på jämförelsetal enligt heltalsmetoden i den andra. Björn blir invald i båda valkretsarna enligt heltalsmetoden och Dan endast i 1:a valkretsen.

Namnordningen är följande i 1:a valkretsen:

Kandidat	Personröster/jämförelsetal	%
Alice	250 personröster	14,70
Claes	110 personröster	6,47
Björn	1 700,00	-
Dan	850,00	-

Namnordningen är följande i 2:a valkretsen:

Kandidat	Personröster/jämförelsetal	%
Alice	200 personröster	16,66
Björn	1 200,00	-
Claes	600,00	-

Det innebär att kandidaterna Alice, Björn och Claes alla tre är invalda i båda valkretsarna och att dubbelvalsavveckling därmed måste göras.

Första dubbelvalsavvecklingen

Alice tar plats i 2:a valkretsen eftersom andelen personröster där är högre jämfört med 1:a kretsen. Elin, som är första lediga namn på valsedeln, tar plats i Alices ställe i 1:a valkretsen.

Andra dubbelvalsavvecklingen

Claes tar plats i 1:a valkretsen eftersom han är personvald där och Fred tar hans plats i 2:a valkretsen.

Tredje dubbelvalsavvecklingen

Björn tar plats i 1:a valkretsen på högre jämförelsetal. Hans plats i 2:a valkretsen tas då av Gerda.

De slutligt valda blir därmed:

1:a valkretsen	2:a valkretsen
Elin	Alice
Claes	Fred
Björn	Gerda
Dan	

4.4 Utse ersättare

För de ledamöter som utsetts ska det också utses ersättare som kan träda in i ledamotens ställe när denne inte kan närvara. För varje ledamot görs en räkning för att utse ersättare.

Huvudregeln är att en ersättare ska hämtas från den lista där den valde ledamoten har sitt mesta stöd av väljarna (s.k. listtrohet). Det finns dock ett viktigt undantag från denna princip. Om det när ersättarna ska utses fortfarande finns kandidater i valkretsen, som uppnått personvalsspärren men ännu inte blivit valda, ska dessa kandidater i första hand tas i anspråk som ersättare.

När det inte finns fler kandidater med personröster som kan komma i fråga som ersättare fortsätter beräkningen genom att de valsedlar som gällde för den ordinarie ledamoten när denne fick plats i ordningen beaktas. Beräkningen görs alltid med utgångspunkt från den ursprungliga namnordningen – alltså aldrig från en kandidat som har fått sin plats genom dubbelvalsavveckling.

Som första kandidat på valsedeln betraktas nu den första kandidat som inte redan har tagit plats som ledamot eller utsetts till ersättare för den ledamot som beräkningen avser. Inga jämförelsetal behöver räknas fram eftersom röstetalen ska användas.

Om flera ersättare utses gäller som ersättarordning den ordning i vilken de har blivit utsedda. Den här beskrivna metoden innebär att samma ersättare kan utses och verka i mer än en valkrets.

Val till riksdagen, landstingsfullmäktige och Europaparlamentet

Lika många ersättare ska utses som partiet har fått mandat, dock alltid minst tre för varje ledamot.

I första hand ska ersättare utses från de valsedlar där ledamoten finns och som bidrog till att ledamoten blev vald. Om kandidaterna på de valsedlarna inte räcker för att utse alla ersättare kan ersättare utses från andra valsedlar inom valkretsen, om partiet har fler valsedlar. Det innebär i praktiken att man fortsätter namnordningen som när ledamöter utses på jämförelsetal. I sista hand kan ersättare utses från en annan valkrets.

Val till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige ska enligt 5 kap. 4 § kommunallagen senast sista februari valåret besluta om s.k. ersättarkvot. Det betyder att de ska besluta hur stor andel ersättare som ska utses för ledamöterna. Kvoten ska vara fastställd till högst $1/2$, vilket betyder att det utses hälften så många ersättare som ledamöter. (Det allra vanligaste är att ersättarkvoten är $1/2$.) Om andelen ersättare för de ledamöter som ett parti har fått blir ett brutet tal ska detta avrundas till närmast högre hela tal. Dock ska varje parti få minst två ersättare i kommunen.

Fortsättning på nästa sida.

Observera att antalet ersättare beräknas för hela kommunen och alltså inte för varje valkrets. När ledamöter för ett parti har valts in från mer än en lista kan antalet ersättare komma att överstiga den andel som bestämts av fullmäktige.

Om antalet ersättare som har utsetts understiger den bestämda andelen och samma ersättare har utsetts för tre eller flera ledamöter efter den första beräkningen görs för dessa ytterligare en beräkning för att utse fler ersättare.

Detta förfarande upprepas och ytterligare beräkningar görs för de ledamöter, vilkas ersättare har utsetts för fem, sju, nio osv. så länge som antalet ersättare understiger det antal som motsvarar den andel som har bestämts.

När ersättarkvoten är $1/3$, $1/4$ eller $1/5$ och partiet fått tre, fyra eller fem mandat ger ersättarkvoten för få ersättare. Då ska alltså ytterligare en beräkning göras till dess att minst två ersättare har utsetts för ledamöterna.

Om inte någon ersättare eller inte tillräckligt många ersättare kan utses på det sättet görs inget mer eftersom den s.k. listtroheten är stark vid val till kommunfullmäktige. Vid valet till kommunfullmäktige förblir återstående ersättarplatser obesatta. Det är däremot enligt kommunallagen möjligt för ersättare att i praktiken tjänstgöra som ersättare för ledamot i en annan valkrets.

Exempel 10: Ersättare utses, en lista

I exemplet används en valsedel som ser ut på följande sätt:

Stadspartiet

- 1. Kajsa
- 2. Laban
- 3. Mohamed
- 4. Maria
- 5. Olivia
- 6. Pontus
- 7. Rebecka
- 8. Sven
- 9. Josef
- 10. Wilma

Till ersättare utses i första hand de kandidater som har klarat spärren för personröster, i ordning efter sina personliga röstetal. I andra hand ska ersättare utses i den ordning de finns upptagna på valsedeln. Dessa regler är samma oavsett typ av val.

Ersättare för en ledamot som utses vid en dubbelvalsavveckling utses alltid med hänsyn till den ursprungliga ledamoten.

Val till riksdagen, landstingsfullmäktige och Europaparlamentet

Fall 1

- Ersättare utses enligt ordningen på valsedeln

Partiet har fått ett mandat med följande namnordning:

Kajsa

Ersättare blir - eftersom antalet alltid ska vara minst tre:

Laban

Mohamed

Maria

Fall 2

- Ersättare utses enligt ordningen på valsedeln

Partiet har fått fem mandat med följande namnordning av kandidaterna:

Kajsa

Laban

Mohamed

Maria

Olivia

Ersättare blir eftersom antalet alltid ska vara lika många som partiet fått mandat:

Pontus

Rebecka

Sven

Josef

Wilma

Fall 3

- Ersättare utses på personröster

Partiet har fått två mandat och Maria, Kajsa och Pontus har klarat spärren för personröster. Kandidaterna har namnordnats på detta sätt:

Maria - vald på personröster

Kajsa - vald på personröster

Ersättare blir:

Pontus (utsedd på personröster)

Laban

Mohamed

Val till kommunfullmäktige

Fall 5

- Ersättare utses på personröster

Partiet har fått ett mandat och Mohamed och Laban har klarat spärren för personröster. Namnordning är denna:

Mohamed - vald på personröster

Ersättare blir då:

Laban (utsedd på personröster)

Kajsa

Fall 6

- Ersättare utses, mandat i en valkrets

Partiet har fått två mandat båda i samma valkrets. Namnordningen är:

Kajsa

Laban

Ersättare för ledamöterna blir:

Mohamed

Maria

Fall 7

- Ersättare utses, mandat i flera valkretsar

Partiet har fått två mandat i olika kretsar med namnordningarna:

Valkrets 1

Kajsa

Valkrets 2

Kajsa

Kajsa har störst jämförelsetal i valkrets 1 och vid dubbelvalsavvecklingen tar Laban plats i valkrets 2.

Ersättare blir för respektive ledamöter:

Valkrets 1

Kajsa

Mohamed

Maria

Valkrets 2

Laban

Mohamed

Maria

Fall 8

- Ersättare utses, två valkretsar, ersättarkvoten = 1/2

Partiet har fått fem mandat i en kommun, som inte är valkretsindelad, med följande namnordning av kandidaterna:

Kajsa

Laban

Mohamed

Maria

Olivia

Ersättare blir då:

Pontus

Rebecka

Sven

Fall 9

- Ersättare utses, två valkretsar, ersättarkvoten=1/2

Kommunen består av två valkretsar. Partiet, som har gått fram med en lista, har fått fyra mandat i den ena valkretsen och ett i den andra.

Slutligt valda ledamöter är:

Valkrets 1

Kajsa

Laban

Mohamed

Maria

Valkrets 2

Olivia

Ersättare blir för respektive ledamöter:

Valkrets 1

Kajsa

Laban

Mohamed

Maria

1:a omg.

Pontus

Valkrets 2

Olivia

Pontus

Nu är en ersättare utsedd för tre eller flera ledamöter men då ersättarkvoten inte är uppnådd fortsätter beräkningen.

2:a omg.

Rebecka

Rebecka

Nu är två ersättare utsedda för fem eller flera ledamöter och då ersättarkvoten inte är uppnådd fortsätter beräkningen.

3:e omg. Sven Sven

Nu är kvoten uppnådd.

Exempel 11: Ersättare utses, två listor

Stadspartiets två valsedlar ser ut på följande sätt:

Lista 1

Lista 2

Stadspartiet
☐ 1. Kajsa
☐ 2. Laban
☐ 3. Mohamed
☐ 4. Maria
☐ 5. Olivia
☐ 6. Pontus
☐ 7. Rebecka
☐ 8. Sven
☐ 9. Josef
☐ 10. Wilma

Stadspartiet
☐ 1. Kajsa
☐ 2. Birgit
☐ 3. Christer
☐ 4. Dagny
☐ 5. Ester
☐ 6. Folke
☐ 7. Gunnel
☐ 8. Harald
☐ 9. Irma
☐ 10. Jerker

Val till riksdagen, landstingsfullmäktige och Europaparlamentet

Fall 1 - Ersättare utses

Partiet tar fem mandat. Lista 1 har högre röstetal än Lista 2.

De invalda är:

Kajsa - vald på personröster, flest på Lista 2
Laban
Birgit
Mohamed
Christer

Ersättare blir för respektive ledamöter:

Laban	Kajsa
Mohamed	Birgit
	Christer
-----	-----
Maria	Dagny
Olivia	Ester
Pontus	Folke
Rebecka	Gunnel
Sven	Harald

Val till kommunfullmäktige

Fall 2 - ersättare utses, ersättarkvoten = 1/2

Antalet ersättare beräknas för hela kommunen, alltså inte per valkrets.

När ledamöter för ett parti blivit valda från mer än en lista kan antalet ersättare komma att överstiga den andel som bestämts.

Partiet tar fem mandat i kommunen, tre i första och två i andra valkretsen. Lista 1 är avsedd för första valkretsen och Lista 2 avsedd för andra valkretsen. Lista 1 har större röstetal än Lista 2. Kajsa är invald på större andel personröster i den andra valkretsen. Vid dubbelvalsavvecklingen har Maria gått in i hennes ställe i den första valkretsen.

De slutligt valda ledamöterna är:

Valkrets 1	Valkrets 2
Maria	Kajsa
Laban	Birgit
Mohamed	

Ersättare för respektive ledamöter:

Valkrets 1	Valkrets 2
Maria	Kajsa
Laban	Birgit
Mohamed	
-----	-----
1:a omg. Olivia	Christer

Nu är två ersättare utsedda. Olivia är utsedd för tre eller flera ledamöter och då ersättarkvoten inte är uppnådd görs en ny sammanräkning i den första valkretsen.

2:a omg. Pontus

Nu är kvoten uppnådd.

Fall 3
- ersättare utses

Kommunen består av två valkretsar. Partiet har tagit två mandat, ett i vardera valkrets. Birgit och Laban har båda klarat spärren för personröster, Birgit med större andel än Laban.

Slutligt valda ledamöter och ersättare blir:

Valkrets 1

Laban

1:a omg. Kajsa

Valkrets 2

Birgit

Kajsa

I första omgången utses Kajsa. Men en omgång till behöver göras eftersom minst två ersättare ska utses i kommunen för partiet.

2:a omg. Mohamed

Christer

Här blir tre ersättare utsedda i kommunen för partiet eftersom det blir en ytterligare ersättare från varje valkrets i den andra omgången.

5. Utse efterträdare under mandatperioden

Under mandatperioden kan ledamöter och ersättare avgå. Då sker ett så kallat **efterträdarval**.

5.1 En ledamot avgår

När en ledamot avgår utses den förste ersättaren till ledamot. En ny ersättare ska i normalfallet utses för den ersättare som blir ledamot. Detta gäller inte för val till riksdagen. Då utses endast ersättare om detta begärs av riksdagens talman.

Den nya ersättaren utses enligt samma regler som när en ersättare utses omedelbart efter valet.

Ersättare ska utses i den eller de valkretsar som berörs, dvs. där ledamoten/ersättaren avgick. Den ersättare som blir ny ledamot kan vara ersättare i flera valkretsar och då ska det fyllas på med ersättare i alla valkretsar som är berörda.

5.2 En ersättare avgår

När en ersättare avgår ska ny ersättare utses i de valkretsar som är berörda. Den nya ersättaren väljs in enligt samma regler som när en ersättare utses omedelbart efter valet.

Om partiet har mer än en valsegel och ersättarens ledamot fick sin plats genom dubbelvalsavveckling gäller det att veta vilken ledamot som är den ursprungsvalde ledamoten. Den ursprungsvalde ledamoten anses vara den som blev utsedd till ledamot innan dubbelvalsavveckling, se även 4.4 Utse ersättare.

Antalet ersättare

Om valområdet är valkretsindelad och en ny ersättare ska utses så kan det visa sig att den nya ersättaren i valkretsen redan är ersättare i annan valkrets. Det innebär att antalet unika ersättare har minskat med en ersättare. Då ska ytterligare en ersättare utses.

Vid val till kommunfullmäktige är den s.k. listtroheten stark och partiet kan komma att få färre ersättare än ersättarkvoten och färre än två ersättare. Ibland kan en ledamot helt komma att sakna ersättare.

Det är inte ovanligt att det blir så om partiet har många listor med få namn på. När namnen på den eller de listor som bidrog till att den ursprungsvalde är slut, får inte den nuvarande ledamoten någon mer ersättare. Det är däremot enligt kommunallagen möjligt för ersättare att i praktiken tjänstgöra som ersättare för ledamot i en annan valkrets.

Valbarhet vid efterträdarval

En grundförutsättning för att kunna bli utsedd till ledamot eller ersättare vid ett efterträdarval är att personen, förutom på valdagen, även är valbar på dagen för efterträdarvalet (läs mer om valbarhet på sid 14).

Exempel 12: Utse efterträdare, val till kommunfullmäktige, en valsedel

Kommunen är inte valkretsindelad. Ersättarkvoten är 1/2.

Partiet har bara en valsedel och fick två mandat i valet. Ingen kandidat klarade spärren för personröster.

Nr på valsedeln	Namn
1	Aminah
2	Bertil
3	Cecilia
4	David
5	Evin
6	Fredrik

Så här blev namnordningen vid valet:

Ledamot	Ersättare
Aminah	Cecilia, David
Bertil	Cecilia, David

Efter någon månad avgår ledamot Aminah.

En ny ledamot ska utses. Det är den ersättare som står på tur att träda in som blir den nya ledamoten, dvs. Cecilia.

Ny ersättare ska utses eftersom Cecilia nu är ledamot. Eftersom partiet bara har en lista och David står efter Cecilia är det David som blir ersättare nr 1 för Cecilia och Bertil.

Ersättarekvoten är 1/2, det innebär att detta parti som har endast två ledamöter borde ha endast en ersättare. Men eftersom antalet ersättare ska vara minst två, ska ändå ytterligare en utses.

Eftersom partiet endast har en valsedel är det den person som står näst på tur på valsedeln, dvs. Evin, som blir ersättare nr. 2 för Cecilia och Bertil.

Ledamot	Ersättare
Cecilia	David, Evin
Bertil	David, Evin

Exempel 13: Utse efterträdare, val till kommunfullmäktige, valkretsindelad kommun, invald på personröster

Kommunen har två valkretsar. Parti A hade en lista för val till kommunfullmäktige.

Två kandidater klarade spärren för personröster, Aminah och Evin, båda i Valkrets 1. I Valkrets 2 klarade ingen spärren för personröster.

Nr på valsedel	Namn	Personröster, Valkrets 1	Personröster, Valkrets 2
1	Aminah	73 (Klarat personröstspärr)	43
2	Bertil	18	14
3	Pernilla	4	4
4	Göran	5	7
5	Evin	54 (Klarat personröstspärr)	5
6	Lotta	48	35
	Totalt	775	546

Direkt efter valet

Partiet har ett mandat i varje valkrets och totalt två ersättare.

Valkrets 1

Ledamot	Ersättare
Aminah	Evin

Valkrets 2

Ledamot	Ersättare
Bertil	Pernilla

Efter något år avgår Evin som ersättare. En ny ersättare behöver utses åt Aminah. Nästa person på valsedeln är Bertil, men han kan inte utses till ersättare eftersom han redan är ledamot i Valkrets 2. Den som står på tur efter Bertil är Pernilla, som blir utsedd till ersättare även för Aminah.

Valkrets 1

Ledamot	Ersättare
Aminah	Pernilla

Valkrets 2

Ledamot	Ersättare
Bertil	Pernilla

Partiet har nu endast en ersättare totalt i kommunen. Tidigare var det två ersättare och det ska vara minst två olika ersättare för varje parti i kommunfullmäktige. Alltså behövs det utses en till ersättare.

Valkrets 1

Varken Aminah, Bertil, Evin eller Pernilla kan komma i fråga i valkrets 1 eftersom de redan är eller har varit ledamot eller ersättare. Då står Göran på tur. Men Göran har flyttat från kommunen sedan valet och är därför inte valbar längre. Då återstår Lotta, som blir ersättare nr. 2 i valkrets 1.

Ledamot	Ersättare
Aminah	Pernilla, Lotta

Valkrets 2

Inte heller i Valkrets 2 är Aminah, Bertil, Evin eller Pernilla aktuella för att utses till ersättare för Bertil eftersom de redan är eller har varit ledamot eller ersättare. Göran är inte valbar i denna valkrets heller eftersom han inte är folkbokförd i kommunen längre. Då återstår endast Lotta även här, som blir ersättare nr. 2 i valkrets 2.

Ledamot	Ersättare
Bertil	Pernilla, Lotta

Vill du veta mer?

På Valmyndighetens webbplats www.val.se kan du bl.a:

- Prova mandatfördelnings simulatören
- Läs om slutlig röst räkning
- Se resultat från tidigare val

Här är de lagar som reglerar innehållet i denna broschyr:

- Vallagen (2005:837)
- Regeringsformen (1974:152)
- Kommunallagen (1991:900)